

ՏԱԹԵՎ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ

**ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ
ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

Հետազոտության թեմա՝ Սովորողների ստեղծագործական ունակությունների
զարգացմանը նպաստող քայլեր

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Արև Մովսիսյան

Երևանի «Միսաք Մանուշյանի անվան հ.48 հիմնական դպրոց» ՊՈԱԿ

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	3
Գլուխ 1. Ստեղծագործելը դասի վարման ընթացքում.....	4
Գլուխ 2. Մենք սովորում ենք անելով.	6
Գլուխ 3. Երեխաների ստեղծագործական գործունեության էությունը	8
Գլուխ 4. Զարգացման մեթոդներ եվ տեխնիկա.....	11
Եզրակացություն.....	18
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ստեղծագործելը մտածողության ամենադժվար հմտությունն է: Մենք գնահատում և ձգտում ենք դրան, քանի որ այն հարստացնում է գիտելիքները և կարող է հեշտացնել կյանքը:

Ստեղծագործությունը միշտ սկսվում է երևակայությունից, և պատմությունը ցույց է տալիս, որ շատ բաներ, որոնք մենք միայն պատկերացնում ենք, հետագայում իրականում ստեղծվում են:

Երբ Բենջամին Բլումը բացահայտեց ճանաչողական տիրույթի տաքսոնոմիան, նա դասեց ստեղծագործականությունը որպես յուրացման ամենադժվար հմտություններից մեկը, քանի որ մարդը պետք է օգտագործի մնացած բոլոր ճանաչողական հմտությունները ստեղծագործական գործընթացում: Քանի որ, ըստ Բլումի, ստեղծագործելը մտածողության ամենաբարձր կարգն է, այն պետք է լինի բոլոր ուսումնական միջավայրերի առաջնագծում և վերջնական նպատակ:

Փիլիսոփայական և հոգեբանամանկավարժական գրականության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գիտությունը մեծ ուշադրություն է դարձրել և ուշադրություն է դարձնում անհատի ստեղծագործական ներուժի զարգացմանը: Այնուամենայնիվ, լրացուցիչ կրթական հաստատություններում երեխաների ստեղծագործական գործունեության ձևավորման խնդիրը դեռևս չի եղել հատուկ գիտական հետազոտության առարկա: Մինչդեռ լրացուցիչ կրթությունը նախատեսված է այս խնդրի լուծման համար:

ԳԼՈՒԽ 1

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԵԼԸ ԴԱՍԻ ՎԱՐՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Ուսուցման գործընթացում կա չորս բան, որ հաջողակ ուսուցիչներն անում են՝ իրենց աշակերտների մոտ ստեղծագործական ունակությունները զարգացնելու համար:

1. **Նախագծել այնպիսի ուսուցման ձևեր**, որոնք թույլ են տալիս աշակերտներին ուսումնասիրել իրենց ստեղծագործական ունակությունները հետաքրքիր ձևով:

Օրինակ. 5-րդ դասարանի աշակերտներին ներկայացվում է անտառի պատկեր: Նրանք պետք է թեստեր մշակեն՝ որոշելու համար, թե ինչ ծառեր են աճում այնտեղ, հատկապես որ տեսակներն են ավելի տարածված իր հայրենիքում, ինչ կարող է ինքն անել դրանց պահպանման համար, գտնում են ծառատեսակը որոշելու իրենց սեփական ուղիները՝ նախապես ուսումնասիրելով բնակլիմակայական գոտիները, ծառերի տերևների ձևը և այլն:

2. **Գնահատել ստեղծագործությունը:**

Օրինակ.9-րդ դասարանի աշակերտները սովորում են արևմտահայ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի «Աքսափաներու շուքին տակ» բանաստեղծությունը, որը լեզվի, պատկերների խտության պատճառով որոշակի դժվարություններ է առաջացնում սովորելիս և տեսնելու համար ծաղիկը, բանաստեղծության պատկերներն ավելի լավ հասկանալու համար, ուսուցիչը դասը վարում է դրսում՝ ակացիաների տակ, մանավանդ որ ծրագրով նշված թեման հենց ակացիաների ծաղկման շրջանում է ուսումնասիրվում և ծառատեսակը բավականին տարածված է մեր երկրում: Սովորողը փորձում է գնահատել բնությունը գրողի տեսանկյունից, փորձում է զգալ քամու շրշյունը ծառերի մեջ, ծաղիկների յուրահատուկ բույրը, որով լցված է օդը, որն այնքան խիտ է ու հազեցած, ինչպես գինու հոտը, տեսնում է ծաղկի կառուցվածքը, որը ջրահարսի վարսեր է հիշեցնում և այլ պատկերներ, որոնք բոլորս էլ տեսնում ենք, բայց ոչ բոլորս ենք կարողանում ներկայացնել այնքան հատընտիր բառերով,

ինչ բանաստեղծը: Պատկերները անձամբ տեսնելը, դրանք համեմատելը սովորողին սովորեցնում են ստեղծագործելու համար անհրաժեշտ մյուս հմտությունները:

3. Վերացնել ստեղծագործական գործունեության սահմանափակումները և սովորողներին տալ տարածք և շրջանակ, որտեղ նրանք կարող են ստեղծագործ լինել:

Օրինակ. Իններորդ դասարանի աշակերտները Գրիգոր Նարեկացի դասի շրջանակում ներկայացնում են հայկական զարդանախշեր, մանրանկարներ, աշակերտների մի խումբ ներկայացնում է հայ մանրանկարիչների մասին նյութեր, մյուս մասը քիմիայի և կերպարվեստի ուսուցիչների օգնությամբ ներակայացնում է որոշ գույների ստեղծման, կայունության, բաղադրության մասին նյութեր, մի մասը Նարեկացու Մատյանից դուրս է գրում իրենց անձանոթ բառեր, փորձում են գտնել բառերի հոմանիշները, կազմել բառարան, որը պետք է մանրանկարներով ձևավոր կազմ ունենա, մյուս խումբը պետք է այցելի Մատենադարան, որտեղ պետք է հավաքագրեն ցուցադրված Մատյանների մասին տեղեկություններ, դրանց թարգմանությունների մասին պետք է իմանան, մյուս խումբը կուսումնասիրի միայն տաղերը, կփորձի տաղերը ներկայացնել բնապատկերների միջոցով՝ արված իրենց ձեռքով կամ հայտնի բնանկարիչների գործեր ներկայացնելով, որոնք կունենան տաղերում ներկայացվող բնապատկերները և այլն:

4. Սովորեցնել հարցեր տալ:

Ստեղծագործական մտածողության և կարողության հիմքում մեծ տեղ ունի հետաքրքրասիրությունը: Սովորողը պետք է հարցեր տա՝ ուշադրությունը պահելով ոչ միայն տեքստի ակնառու, այլև ոչ այնքան աչքի ընկնող մտքերի շուրջ: Հարցերը պետք է լինեն ծավալուն պատասխան պահանջող: Ուսուցիչը ինքը սկզբում պետք է նրանց ուշադրությունը սևեռի առաջին հայացքից ոչ այնքան կարևոր թվացող երևույթների վրա, ապա թույլ տա, որ երեխաները իրենց դատողությունները, մտքերը ներկայացնեն տվյալ

հարցերի շուրջ: Այս աշխատանքը նպաստում է նաև քննադատական մտքի
զարգացմանը:

ԳԼՈՒԽ 2

ՄԵՆՔ ՍՈՎՈՐՈՒՄ ԵՆՔ ԱՆԵԼՈՎ

Երևակայությունն ու կրեատիվությունը այն գծերն են, որոնք ծառայում են սովորողներին ոգեշնչելուն և պետք է ինտեգրվեն ուսուցման գործընթացի յուրաքանչյուր մասում: Ուսուցումը պլանավորելիս և նախագծելիս պետք է հիշել, որ մտածել սովորեցնելն ավելի կարևոր է, քան սովորեցնել, թե ինչ մտածել:

Ստեղծագործական մտքի զարգացմանը նպաստում են

- Գոյություն ունեցող պատմությունների փոփոխումը կամ վերապատմումը
- Պատմական և ժամանակակից ստեղծագործությունների թեմաների համեմատումը
- Ստեղծագործությունների (պատմվածքներ, գրքեր, ֆիլմեր և այլն) վերլուծությունը, քննադատությունը:
- Ստեղծագործությունների թարգմանությունը

Ստեղծագործական կարողությունները լեզվում առաջ են քաշում հետևյալ անհրաժեշտությունները¹.

Սահունություն .Սահունությունը բազմաթիվ գաղափարներ ունենալու, առաջ քաշելու ունակությունն է՝ ի պատասխան կյանքի մարտահրավերների

Ճկունություն. Ճկունությունը խնդրին կամ առաջադրանքին այլ կերպ մոտենալու ունակությունն է, գաղափարների կամ հասկացությունների մասին այլ կերպ մտածելու ունակություն, կամ խնդիրը մեկ այլ տեսանկյունից տեսնելու կարողություն .

Օրիգինալություն. Օրիգինալությունը գաղափարներ ստեղծելու ունակություն է, որոնք եզակի են կամ չեն համապատասխանում տվյալ իրավիճակին բնորոշ ակնկալիքներին:

Մշակում. Մշակումը գաղափարին մանրամասներ ավելացնելու կամ մանրամասն բացատրելու ունակությունն է:

¹ <https://www.the-learning-agency-lab.com/the-learning-curve/learning-by-doing/>

Վիզուալիզացիա. Վիզուալիզացիան մարդկանց, վայրերի, իրերի պատկերացնելու կամ տեսնելու ունակությունն է:

Երևակայություն .Երևակայությունը գաղափարներ, հասկացություններ կամ միջավայրեր ուսումնասիրելու ունակություն է, չի ներկայացվում զգայական ընկալման միջոցով:

Սահմաններ. Սահմանների ընդլայնումը սովորականից այն կողմ անցնելու կարողությունն է, տեսնելու իրերը կամ իրադարձությունները նոր ձևերով:

Փոխակերպում. Փոխակերպումը առարկայի նոր իմաստներ, կիրառություններ կամ կիրառումներ տեսնելու կարողությունն է:

Գնահատում. Գնահատումը կարողություն է, որը կարող է դատել կամ քննադատել պատշաճությունը կամ լավը, գաղափարի կամ հայեցակարգի համապատասխանությունը:

ԳԼՈՒԽ 3

ԵՐԵՆԱՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ստեղծագործական անհատականության զարգացման խնդիրը մենք դիտարկում ենք աճող մարդու իրական կարողությունների զարգացման համատեքստում, որոնք ձևավորվում և մարմնավորվում են տարբեր տեսակի ճանաչողական և ստեղծագործական գործունեության մեջ: Այս գործունեության արդյունքը միշտ չէ, որ ակնհայտ սոցիալական արժեք ունի, սակայն դրա գործընթացին մասնակցությունը երեխաների համար առաջնային նշանակություն ունի: Այս գործընթացի ընթացքում ի հայտ են գալիս նախաձեռնողականություն, ինքնուրույնություն, բացահայտվում է անհատի ստեղծագործական ներուժը (Վ.Ա. Պետրովսկի, Ի.Ս. Յակիմանսկայա և այլն):

Լրացուցիչ կրթության գործընթացում երեխաների ստեղծագործական գործունեության արդյունավետ զարգացման համար կարևոր է որոշել «ստեղծագործական գործունեության» հայեցակարգի էական կողմերը, բացահայտել լրացուցիչ կրթության մեջ տվյալ անձի որակի զարգացման ուղիները:

Փիլիսոփայական գրականության մեջ մեծ ուշադրություն է դարձվում խնդրի ուսումնասիրությանը: Դեռևս Պլատոնի և Արիստոտելի ուսումնասիրություններում փորձեր են եղել գտնելու անձի գործունեության մեխանիզմները, որոնք տանում են դեպի ստեղծագործություն: Գործունեությունը, ըստ Ն.Ա. Բերդյանի, որպես փիլիսոփայական կատեգորիա արտացոլում է «անկենդան և կենդանի բնության առարկաների և սոցիալական կյանքի սուբյեկտների կարողությունը՝ ինքնաբուխ, ինտենսիվ ուղղորդված կամ գիտակցաբար փոխազդելու շրջակա միջավայրի հետ, փոխելու և փոխակերպելու այն և իրենց, ինչպես նաև այս գործընթացի ինտենսիվությունը, դրա չափը (էջ 21):

Ըստ Մ.Վ.Բոդունովի, հոգեբանական գործունեությունը, որը համարվում է անձի անբաժանելի պարամետր, ունի երկու կողմ՝ որակական և քանակական: Գործունեության որակական, բովանդակային կողմը որոշվում է գոյություն ունեցող դրդապատճառների, վերաբերմունքի, շահերի և դրդապատճառների

համալիրով, որոնք որոշում են որոշակի գործողությունների կատարումը: Քանակական կողմը բնութագրվում է տեմպերով, ինտենսիվությամբ, ժամանակի բաշխմամբ (էջ 31): Մանկավարժության մեջ գործունեության զարգացման խնդրի քննարկման հիմքում ընկած են վերը ուրվագծված փիլիսոփայական մոտեցումները: Նույնիսկ Ջ.Ա.Կոմենսկին սովորելու համար անհրաժեշտ պայման է համարել գործունեությունը և գրել այս մասին. «Ես իմ ուսանողների մեջ միշտ զարգացնում եմ անկախությունը դիտարկման, խոսքի, գործնականում և կիրառման մեջ» (էջ 90, էջ 22): Ավելին, նա երեխայի գործունեության առաջատար գործոն է համարել կրթության բովանդակությունը, թեև հաշվի են առնվել նաև արտաքին աշխարհի հետ նրա անձնական փոխգործակցության արդյունքները: Ժ.-Ժ.Ռուսոյի մոտեցումը հիմնված է նաև աշակերտի ինքնագործունեության, հետաքրքրասիրության, ակտիվության զարգացման վրա, սակայն դրանում շեշտը տեղափոխվում է երեխայի անհատական փորձի վրա՝ որպես նրա գործունեության աղբյուրի: Դաստիարակը, նրա կարծիքով, չպետք է երեխային պարտադրի իր հայացքները, համոզմունքները, պատրաստի կանոնները: Անհրաժեշտ է խրախուսել ուսանողին լինել ակտիվ և անկախ՝ անուղղակիորեն ազդելով աշակերտի վրա շրջապատի, շրջակա միջավայրի միջոցով՝ երեխային շրջապատող բոլոր ազդեցությունների միջոցով: Մեր ուսումնասիրության համար կարևոր է նրա գաղափարը շրջակա միջավայր ստեղծելիս երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները հաշվի առնելու անհրաժեշտության, ինչպես նաև երեխայի անհատական փորձի վրա սովորելու առավելագույն կախվածության մասին՝ օգտագործելով նրա անձնական փոխգործակցության արդյունքները: Կ.Դ. Ուշինսկին ուսուցումը հասկանում էր որպես ակտիվ, կամային գործընթաց: Երեխան պետք է սովորի հաղթահարել և՛ անհետաքրքիրը, և՛ դժվարը: Նա գործունեությունը համարել է որպես որոշակի հոգեկան երեւույթ, որի օրենքների ուսումնասիրությունը հիմք է հանդիսանում մանկավարժական ազդեցությունների համակարգի կառուցման համար: Նա ակտիվության անմիջական դրսևորումը տեսնում էր երեխայի ուշադրության ու կամքի մեջ: Կ.Դ. Ուշինսկին զգուշացրել է, որ մանկավարժը «պետք է աչալուրջ տարբերակի համառությունը, քմահաճույքը և ազատ գործունեության

անհրաժեշտությունը... որպեսզի չճնշի վերջինս, առանց որի մարդկային հոգին չի կարող. զարգացնել ցանկացած մարդկային արժանապատվություն» (էջ195, էջ 237): Բացի ներքին գործոններից, նա նաև նշել է գործունեության զարգացման արտաքին գործոններ՝ տարիքային բնութագրերին համապատասխան գործողություններ: Երեխաների համար սա խաղ է՝ որպես ինքնուրույն, ազատ գործունեություն, որից ստացած տպավորությունները իրենց շարունակությունը կգտնեն մարդու ապագա սոցիալական վարքագծի մեջ: Ն.Ի.Պիրոգովը ուսուցման համար անհրաժեշտ պայման համարեց նաև գործունեությունը, ով խոսեց արդյունավետ ուսուցման մեթոդների, «խելացի խաղերի» միջոցով ակտիվությունը խթանելու անհրաժեշտության մասին: Մեզ համար կարևոր է նրա գաղափարը երեխաներին խաղերը «հարմարեցնելու» անհրաժեշտության, ուսուցման առաջադրանքների և երեխաների հետաքրքրությունների հիման վրա խաղային միջավայր կազմակերպելու մասին: Լ.Ն.Տոլստոյը ուսուցման մեջ առանձնահատուկ տեղ հատկացրեց ուսանողների ստեղծագործական գործունեության զարգացմանը՝ հնարավորություն տալով նրանց սիրողական կատարողականությանը, չճնշելով նրանց բնական զարգացումը: Ստեղծագործող մարդ լինելը ավելին է նշանակում, քան որոշակի գծեր ունենալը: Դա նշանակում է լինել ստեղծագործ, մեր առջև ծառայած մարտահրավերներին մոտենալ երևակայությամբ և ինքնատիպությամբ: Պայմանականորեն ստեղծագործական գործընթացը կդիտարկենք չորս փուլով² .

Առաջին քայլը. **Առաջադրանքների որոնում**. Ստեղծագործության էությունը խնդիրներին երևակայական, օրիգինալ և արդյունավետ մոտենալն է: Հաճախ առաջադրանքներ փնտրելու կարիք չկա. նրանք մեզ երևում են ակնհայտ խնդիրների և վիճելի հարցերի տեսքով: Այնուամենայնիվ, ոչ բոլոր առաջադրանքներն են այդքան ակնհայտ: Երբեմն խնդիրներն ու վիճելի հարցերն այնքան փոքր և նուրբ են լինում, որ շատ քչերն են ուշադրություն դարձնում դրանց. Մնացած դեպքերում ընդհանրապես խնդիրներ կամ վեճեր չկան, և կա միայն ստեղծված իրավիճակը բարելավելու հնարավորություն: Ստեղծագործական գործընթացի առաջին փուլը առաջադրանքներ փնտրելու

² <https://intellect.icu/problemy-i-puti-razvitiya-detskogo-tvorchestva-traditsionnoe-i-kreativnoe-obrazovanie-1>

սովորությունն է՝ ոչ թե որոշակի ժամանակ, այլ անընդհատ: Դրա կարևորությունն արտահայտվում է նրանով, որ դուք կարող եք ստեղծագործ լինել միայն այն առաջադրանքների համար, որոնց մասին դուք ավելի տեղյակ եք:

Երկրորդ փուլ. **Խնդրի կամ վիճելի հարցի ձևակերպում**. Այս փուլի նպատակն է գտնել խնդրի կամ խնդրի լավագույն ձևակերպումը, այն ձևակերպումը, որը կհանգեցնի ամենաարժեքավոր գաղափարներին: «Ճիշտ ձևակերպված խնդիրը,- նկատել է Հենրի Հազլիտը,- կիսով չափ լուծված է»: Քանի որ տարբեր ձևակերպումները տարբեր ուղղություններ են բացում մտքի համար, լավագույնն է հնարավորինս շատ ձևակերպումներ դիտարկել: Խնդիրների և վիճելի հարցերի հետ առնչվող ամենատարածված սխալներից մեկը դրանք դիտարկելն է միայն մեկ տեսանկյունից՝ դրանով իսկ փակելով մտածելու շատ խոստումնալից ուղղություններ:

Երրորդ փուլ. **Խնդրի կամ հակասության ուսումնասիրություն**. Այս փուլի նպատակը խնդրի վրա արդյունավետ աշխատելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալն է: Որոշ դեպքերում դա կնշանակի միայն փնտրել համապատասխան նյութ, որը հարմար է տվյալ խնդրի լուծման համար: Մյուսները կպահանջեն նոր տեղեկություններ ձեռք բերել նոր փորձառությունների և դիտարկումների, տեղեկացված մարդկանց հետ զրույցների կամ ձեր սեփական հետազոտության միջոցով:

Չորրորդ փուլ. **Գաղափարների առաջացում**. Այս փուլի նպատակն է բավականաչափ գաղափարների շուրջ մտածել՝ որոշելու համար, թե ինչ գործողություն ձեռնարկել: Այս փուլում հաճախ երկու խոչընդոտ կա. Առաջինը հաճախ անգիտակից միտումն է՝ սահմանափակելու սեփական գաղափարները սովորական, ծանոթ, ավանդական պատասխաններով և արգելափակելու անսովորն ու անձանոթները

Երկրորդ խոչընդոտը գաղափարների ստեղծման գործընթացը չափազանց հապճեպ ընդհատելու գայթակղությունն է: Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ որքան երկար շարունակենք գաղափարներ ստեղծել, այնքան ավելի հավանական է, որ հիանալի գաղափարներ ունենանք: Ստեղծագործական գաղափարը այն գաղափարն է, որը և՛ երևակայական է, և՛ արդյունավետ:

Երկրորդ որակը ոչ պակաս կարևոր է, քան առաջինը. Բավական չէ, որ գաղափարն անսովոր է: Եթե այդպես լիներ, ապա ամենատարօրինակ, ամենաէքսցենտրիկ գաղափարները կլինեին ամենաստեղծագործական գաղափարները: Ոչ, ստեղծագործ լինելու համար գաղափարը պետք է «գործի», պետք է լուծի խնդիր կամ հստակեցնի այն հարցը, որին պատասխանում է: Ստեղծագործական գաղափարը չպետք է պարզապես արտասովոր լինի, այն պետք է լինի անսովոր լավը: Ահա այն ստանդարտը, որը պետք է կիրառենք մեր ստեղծած գաղափարները դիտարկելիս:

Երբ առաջարկենք մեծ թվով գաղափարներ, կորոշենք, թե որն է լավագույնը: Երբեմն դա կլինի միայն մեկ գաղափար. այլ դեպքերում՝ երկու կամ ավելի գաղափարների համադրություն:

Երեխաների ստեղծագործական գործունեության զարգացման վիճակը լրացուցիչ կրթության գործընթացում

Արվեստում և արհեստներում երեխայի անհատական ունակություններն արտահայտվում են որոշակի գործունեության որոշակի արդյունքի որոշակի աստիճանով, ինչը հեշտացնում է զարգացմանը հետևելու և այդ որակը շտկելու խնդիրը: Արվեստների և արհեստների մեջ հստակ տեսանելի է ստեղծագործական գործունեության ճանաչողական, անհատականության վրա հիմնված և փոխակերպող բնույթը: Լրացուցիչ կրթության գործընթացում սովորողների ստեղծագործական գործունեության ձևավորման իրական մակարդակի վերաբերյալ օբյեկտիվ տվյալներ ստանալու համար օգտագործվել են հետևյալ մեթոդները՝ սովորողների հարցաքննություն, թեստային առաջադրանքներ, ստեղծագործական գործունեության վերլուծություն, ստեղծագործական գործընթացի դիտարկում: Այսպիսով, աշակերտների ստեղծագործական գործունեության բաղադրիչների ցուցիչների ձևավորման աստիճանը չափելու ճանաչողական փորձի ընթացքում Ֆրանսիայի լրացուցիչ

կրթական հաստատություններում առաջարկվել է հարցաշար հետևյալ հարցերով³.

1. Գործունեության ո՞ր տեսակն է ձեզ հետաքրքրում: 2. Ի՞նչն է ձեզ գրավում այդ բնագավառում: 3. Ո՞րն է ձեր առաջին ստեղծագործական աշխատանքը: 4. Ցանկանո՞ւմ եք անսովոր բան հորինել: 5. Ձգտո՞ւմ եք ստեղծագործական առաջադրանքը ավարտին հասցնել, եթե չստացվի: 6. Մի՞րո՞ւմ եք մասնակցել տարբեր մրցույթների : 7. Միշտ դիմում եք մեծահասակների օգնությանը, երբ ամեն ինչ չի ստացվում: Հարցաթերթիկի հարցերի պատասխանների արդյունքները գնահատվել են հետևյալ չափանիշներով՝ պատասխանին ստեղծագործ մոտեցում, դրական պատասխանների քանակ, պատասխանի ամբողջականություն: Արդյունքում սովորողների վերաբերմունքը ստեղծագործական գործունեությանը չորս մակարդակներում՝ բարձր (5), լավ (4), միջին (3), ցածր (2): Աշակերտների ստեղծագործական երևակայության զարգացումը չափելու համար կիրառվել են տարբեր մեթոդներ: Աշակերտներին առաջարկվել է «Գոյություն չունեցող կենդանի» թեստը: Գոյություն չունեցող կենդանու պատկերման եղանակները բնութագրում են երևակայության տեսակը: Բացահայտվել է նման կենդանու պատկերման երեք հիմնական եղանակ (չհաշված զրոյական մակարդակը, երբ իրական կենդանի է նկարվում). ա) իրական կենդանիների տարբեր մասերից (արջի մարմին, նապաստակի ականջներ, թռչնի պոչ) հավաքվում է նոր արարած: Այս մեթոդը բնորոշ է ստեղծագործական առաջադրանքի ռացիոնալիստական մոտեցմանը. բ) գոյություն ունեցող կենդանիների պատկերով և նմանությամբ ստեղծվում է ֆանտաստիկ կենդանու ամբողջական պատկեր (չնայած այն կարող է նմանվել այլ կենդանիների): Մեթոդը բնորոշ է ստեղծագործական առաջադրանքի գեղարվեստական-հուզական մոտեցմանը: Այս ձևը հանդիպում է ստեղծագործական առաջադրանքի ցանկացած մոտեցման մեջ՝ և՛ ռացիոնալ, և՛ գեղարվեստական, եթե մարդն իրական ստեղծագործական հնարավորություններ ունի:

³ <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03348833/document> /La créativité dans le champ de l'enseignement et de la médiation : Magali Brunel, Cindy de Smet, Mar 2021, Nice , France

ԳԼՈՒԽ 4. ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱ

Ուսուցչի մասնագիտությունն իր էությամբ ստեղծագործական է: Ժամանակակից պայմաններում կրթության գաղափարախոսության փոփոխություններն արտահայտվում են ինքնորոշման և ինքնագարգացման, ինքնակատարելագործման միջոցով: Ռազմավարական այս դիրքը ստիպում է ուսուցչին այլ կերպ սահմանել կրթական գործունեության առաջնահերթությունները՝ առաջին հերթին դնելով սովորողների անհատական զարգացումը: Հայտնի է, որ աշակերտների ստեղծագործական գործունեությունը կարող են զարգացնել ստեղծագործաբար աշխատող ուսուցիչները: Նրանց ստեղծագործական փոխազդեցությունն ու համագործակցությունը անհրաժեշտ պայման է: Ստեղծագործական համագործակցությունը հասկանում ենք որպես ուսուցիչների և սովորողների փոխգործակցության գործընթաց՝ ընդհանուր նպատակին հասնելու համար: Համատեղ գործունեության ընթացքում առավելագույնս իրացվում են գործունեության մասնակիցների (գործընկերների) ստեղծագործական հմտություններն ու կարողությունները և լրացնելով միմյանց՝ նրանք հասնում են զարգացման որակապես նոր մակարդակի:

Ստեղծագործական գործունեության զարգացման համար մեծ նշանակություն ունի ուսուցչի կողմից մի իրավիճակի ստեղծումը, որում սովորողը պետք է հիմնավորի իր կարծիքը, բերի փաստարկներ, փաստեր ի պաշտպանություն իրեն, օգտագործի ձեռք բերած գիտելիքներն ու փորձը, հարցեր տա ուսուցչին, ընկերներին, պարզաբանի անհասկանալին, ավելի խորը ընկալի գիտելիքները:

Ստեղծագործական միտքը զարգացնող մեթոդներ

Ոչ ստանդարտ դասերը ակադեմիական առարկաների դասավանդման արտասովոր մոտեցումներ են: Նրանց նպատակը չափազանց պարզ է՝ վերակենդանացնել, գրավել ստեղծագործությամբ, հետաքրքրել, քանի որ հետաքրքրությունը կրթական գործունեության շարժիչն է: Ոչ ստանդարտ դասերը միշտ տոնական են, երբ բոլոր սովորողները ակտիվ են, երբ բոլորը

հնարավորություն ունեն իրենց դրսևորել , և դասարանը դառնում է ստեղծագործական թիմ: Այս դասերը ներառում են ձևերի և մեթոդների ամբողջ բազմազանությունը, հատկապես, ինչպիսիք են խնդրի վրա հիմնված ուսուցումը, որոնման գործողությունները, միջառարկայական և ներառարկայական հաղորդակցությունները, հղումները, նշումները և այլն: Լարվածությունը թուլանում է, մտածողությունը աշխուժանում է, ոգևորվում և մեծանում է հետաքրքրությունն ընդհանուր առարկայի նկատմամբ:

Դասերի մեթոդներ, որոնք խթանում են ստեղծագործականությանը⁴.

1. Դաս - խաղեր. Ոչ թե խաղի հակադրությունը աշխատանքին, այլ դրանց սինթեզը՝ սա է մեթոդի էությունը: Նման դասերին ստեղծվում է ոչ ֆորմալ մթնոլորտ, խաղերը զարգացնում են սովորողների ինտելեկտուալ և հուզական ոլորտը: Այս դասերի յուրահատկությունն այն է, որ ուսումնական նպատակը նման է խաղային առաջադրանքի, իսկ դասը ենթարկվում է խաղի կանոններին, դպրոցականների կողմից պարտադիր ոգևորությանը և բովանդակության նկատմամբ հետաքրքրությանը:

2. Դաս- հեքիաթ, դաս- ճամփորդություն .ապավինել երեխաների երևակայությանը և զարգացնել այն: Հեքիաթների դասեր անցկացնելը հնարավոր է երկու տարբերակով. երբ հիմք է ընդունվում ժողովրդական կամ գրական հեքիաթը, երկրորդը կազմում է հենց ուսուցիչը: Հեքիաթի ձևը մոտ և հասկանալի է հատկապես փոքր և միջին տարիքի երեխաների համար, բայց ավագ դպրոցի աշակերտներն էլ հետաքրքրությամբ են արձագանքում նման դասին:

3. Դաս-մրցույթներ, վիկտորինաներ թույլ են տալիս ստուգել սովորողների մեծ մասի գործնական և տեսական գիտելիքները ընտրված թեմայի վերաբերյալ:

4. Դաս- քիզնես խաղեր

Նման դասն ավելի հարմար է անցկացնել թեման կրկնելիս և ընդհանրացնելիս: Դասարանը բաժանված է խմբերի (2 - 3): Յուրաքանչյուր խումբ ստանում է

⁴ https://www.researchgate.net/publication/293827117_La_creativite_son_developpement_et_l'ecole

առաջադրանք, այնուհետև ներկայացնում: Առաջադրանքները կարող են փոխանակվել:

5. Ինտերնետ - դասեր անցկացվում են համակարգչային դասարաններում: Աշակերտները բոլոր առաջադրանքները կատարում են անմիջապես համակարգչի էկրանից:

6. Երգ Գրականության դասին. Երգի նյութի օգտագործումը խթանում է մոտիվացիան և, հետևաբար, նպաստում է լեզվական նյութի ավելի լավ յուրացմանը՝ ակամա մտապահման մեխանիզմների գործողության շնորհիվ, որոնք թույլ են տալիս ավելացնել մտապահված նյութի ծավալն ու ուժը:

7. Դաս «կյոք սեղանի շուրջ».

Ընտրվում է թեմայի խնդիրների վերաբերյալ առաջնորդ և 5-6 մեկնաբան: Ընտրվում են թեմայի հիմնական ուղղությունները, և ուսուցիչը առաջարկում է հարցեր: Վարողը շարունակում է դասը, նա խոսքը տալիս է մեկնաբաններին, ամբողջ դասարանին ներգրավում է քննարկման:

8. Դաս - սեմինար

Այս ձևի դասերն անցկացվում են թեմայի, բաժինների ավարտից հետո: Սեմինարի հարցերը տրված են նախապես՝ արտացոլելով այս բաժնի նյութը և միջառարկայական կապը: Սեմինարի կողմից առաջադրված հարցերի սպառիչ պատասխանները լսելուց հետո ուսուցիչը ամփոփում է դասը և նպատակադրում է ուսանողին նախապատրաստվել դասին՝ թեստ այս թեմայով:

9. Համակարգչային ծրագրերի օգտագործումը դասարանում. Այն բնութագրվում է ուսուցման անհատականացմամբ և ինքնուրույն աշխատանքի ակտիվացմամբ, ճանաչողական գործունեության և մոտիվացիայի բարձրացմամբ:

10. **Հնաոճ իրերի խանութ.** Հրահանգ- նստեք, փակեք աչքերը, պատկերացրեք, որ դուք գտնվում եք մի խանութում, որտեղ թանկարժեք հնաոճ իրեր են վաճառում: Մտովի այնտեղից ընտրեք ցանկացած իր և պատկերացրեք, որ հենց դուք եք այդ իրը: Այդ իրի անունից պատմեք ձեր մասին, ինչպե՞ս եք ձեզ զգում, ինչու՞ եք հայտնվել խանութում, ո՞վ է և որտե՞ղ է ձեր նախկին տերը: Բացեք աչքերը և կիսվեք ձեր զգացմունքներով խմբի հետ: **11. Դաս – էքսկուրսիա:** Մեր ժամանակներում, երբ տարբեր երկրների և ժողովուրդների միջև կապերն ավելի

ու ավելի են զարգանում, ազգային մշակույթին ծանոթությունը դառնում է անհրաժեշտ տարր Գրականության ուսուցման գործընթացում: Ուսանողը պետք է կարողանա շրջայց կատարել քաղաքով, օտարերկրյա հյուրերին պատմել մշակույթի ինքնատիպության մասին:

12. Գովազդ . Հրահանգ- եկեք պատկերացնենք,որ հավաքվել ենք այստեղ, որպեսզի գովազդային տեսահոլովակ նայենք:Մեր խնդիրն է այնպես ներկայացնել ապրանքը,որպեսզի բոլորին հետաքրքրի:Հետաքրքիրն այն է,որ մեր գովազդի օբյեկտը մարդիկ են,որոնք այստեղ նստած են:Ձեր առջև քարտեր կան դրված, որոնց վրա անուններ են գրված, քարտերից մեկը ընտրում եք և ում անունը գրված եղավ, նրան պիտի գովազդեք, անգամ,եթե ձեր անունն է ,ապա՝ ձեզ: Կա ևս մի կանոն, դուք չպետք է բարձրաձայնեք այն մարդու անունը, ում գովազդում եք: Մարդուն պետք է նկարագրել, որպես «արտադրատեսակ»: Մտածեք, թե ինչ ապրանք է նա ներկայացնում: ամեն գովազդ կարող է տնել մինչև մի քանի բուպե: Խումբը պետք է գուշակի, թե ում մասին է խոսքը:

13. Երաժշտական դաս նպաստում է սոցիալ-մշակութային իրավասության զարգացմանը և երկրների մշակույթներին ծանոթանալուն: Ակնհայտ են երգարվեստի մեթոդական առավելությունները օտար լեզվի դասավանդման գործում. Հայտնի է, որ Հին Հունաստանում շատ տեքստեր սովորել են երգելով, իսկ Ֆրանսիայի շատ դպրոցներում դա կիրառվում է հիմա: Նույնը կարելի է ասել Հնդկաստանի մասին, որտեղ ներկայումս այբուբենն ու թվաբանությունը սովորում են տարրական դպրոցում՝ երգելով: Երաժշտական դասը նպաստում է դպրոցականների գեղագիտական և բարոյական դաստիարակությանը, ավելի լիարժեք բացահայտում յուրաքանչյուր աշակերտի ստեղծագործական կարողությունները: Դասին մյուզիքլի երգեցողության շնորհիվ ստեղծվում է բարենպաստ հոգեբանական մթնոլորտ, նվազում է հոգնածությունը: Շատ դեպքերում այն նաև ծառայում է որպես թերապիա, որը նվազեցնում է սթրեսը և վերականգնում ուսանողների աշխատունակությունը:

14. Նախագծերի մեթոդ - Այն նպատակաուղղված է զարգացնել երեխայի ակտիվ ինքնուրույն մտածողությունը և սովորեցնել նրան ոչ միայն անգիր անել և վերարտադրել այն գիտելիքները, որոնք նրան տալիս է դպրոցը, այլ նաև

կարողանալ դրանք կիրառել գործնականում: Ծրագրի մեթոդոլոգիան առանձնանում է նախագծի վրա աշխատելիս առաջադրանքների կատարման համագործակցային բնույթով, միաժամանակ իրականացվող գործունեությունը բնածին ստեղծագործական է և կենտրոնացած է սովորողի անձի վրա: Այն ենթադրում է անհատական և կոլեկտիվ պատասխանատվության բարձր մակարդակ ծրագրի մշակման յուրաքանչյուր առաջադրանքի կատարման համար: Նախագծի մեթոդաբանությունը հետազոտական ճանաչողական գործունեության կազմակերպման ձևերից մեկն է, որում սովորողները ակտիվ սուբյեկտիվ դիրք են գրավում: Նախագծի թեման ընտրելիս ուսուցիչը պետք է կենտրոնանա սովորողների հետաքրքրությունների և կարիքների, նրանց հնարավորությունների և առաջիկա աշխատանքի արդյունքի գործնական նշանակության վրա: Ավարտված նախագիծը կարող է ներկայացվել տարբեր ձևերով՝ հոդված, առաջարկություններ, ալբոմ, կոլաժ և շատ ուրիշներ: Բազմազան են նաև նախագծի ներկայացման ձևերը՝ զեկույց, գիտաժողով, մրցույթ, տոն, ներկայացում: Նախագծի վրա աշխատանքի հիմնական արդյունքը կլինի եղածի ակտուալացումը և նոր գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների ձեռքբերումը և նոր պայմաններում դրանց ստեղծագործական կիրառումը: Նախագծի վրա աշխատանքն իրականացվում է մի քանի փուլով և սովորաբար դուրս է գալիս դասարանում ուսուցման գործողություններից. թեմայի կամ նախագծի խնդրի ընտրություն, կատարողների խմբի ձևավորում, ծրագրի աշխատանքային պլանի մշակում, ժամկետների որոշում. առաջադրանքների բաշխում սովորողների միջև, առաջադրանքների կատարում, յուրաքանչյուր առաջադրանքի արդյունքների քննարկում, համատեղ արդյունքի գրանցում, ծրագրի հաշվետվություն, ծրագրի իրականացման գնահատում: Նախագծի մեթոդաբանության համաձայն աշխատանքը պահանջում է որոնողական գործունեության, իրենց գործողությունների համակարգման, ակտիվ հետազոտության, կատարողական և հաղորդակցական փոխգործակցության բարձր աստիճանի անկախություն: Ուսուցչի դերն է աշակերտներին նախապատրաստել նախագծին, ընտրել թեմա, աջակցել ուսանողներին աշխատանքի պլանավորման հարցում, վերահսկել և խորհուրդ

տալ ծրագրի ընթացքում: Այսպիսով, նախագծի մեթոդի հիմնական գաղափարը համատեղ ստեղծագործական աշխատանքի ընթացքում տարբեր տեսակի վարժություններից շեշտը տեղափոխելն է աշակերտների ակտիվ մտավոր գործունեությանը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Երեխաների ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը հնարավոր է իրականացնել ցանկացած առարկայի դասավանդման ընթացքում: Ուսուցչի ջանքերը դասն ավելի ստեղծագործական մթնոլորտում անցկացնելու, մեթոդներ մշակելու, կամ եղած բազմաթիվ մեթոդները հարմարեցնելու և լսարանին համապատասխան կիրառելու դեպքում, կտան իրենց արդյունավետությունը: Դասաժամը հետաքրքիր կանցնի, և աշակերտը գիտելիք ձեռք բերելուն գուգահեռ, կզգա դրա յուրացման ճանապարհի բերկրանքը՝ շնորհիվ ստեղծագործական միջավայրի:

Եվ ինչպես Հովհաննես Թումանյանն է ասել ոգևորությունը ամեն բանի գաղտնիքն է, առանց ոգևորության շնչի՝ գեղարվեստը ոչինչ է, ոգևորությունը իննթ է ու սանձարձակ:Մի՛ սպասիր, որ մուսաղ գա: Մուսան շատ քմահաճ արարած է... որոշ ժամերի նստիր ու ոտանավոր գրիր, վարպետություն ձեռք բեր:

Այսինքն՝ միայն փորձելով, ավելի շատ տարբերակներ կիրառելով կարող ենք գտնել ուղիները:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. https://www.researchgate.net/publication/293827117_La_creativite_son_developpement_et_l'ecole <https://www.the-learning-agency-lab.com/the-learning-curve/learning-by-doing/>
2. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03348833/document> /La créativité dans le champ de l'enseignement et de la médiation : Magali Brunel, Cindy de Smet, Mar 2021, Nice , France <https://intellect.icu/problemy-i-puti-razvitiya-detskogo-tvorchestva-traditsionnoe-i-kreativnoe-obrazovanie-1022> <https://www.the-learning-agency-lab.com/the-learning-curve/learning-by-doing>
3. Ուշինսկի Կ. Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր. [թարգմ. ռուս.] կազմ. Ա. Գ. Ցամարյան, Լ. Գ. Ս եղբայրան.-Եր.: Լույս, 1981, 443 էջ (էջ195, էջ 237):
4. Коменский Я.А., Избранные педагогические сочинения. Том 2-Москва: Педагогика, 1982-с.576 /стр.22,90/
5. Երեխաների հետ հոգեբանական աշխատանքի ուղեցույց: Ե 787 Մեթոդական ձեռնարկ հոգեբանների և մանկավարժների համար/ Կազմ.՝ Անի Խուղոյան.- Եր.: ՎԷԼԱՍ Պրինտ ՍՊԸ., 2018.-88 էջ: